

Քրիստոնեայ ԱՅԱՄՏԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՆԻ ԿՐԻՍՏԻԱՆ, ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԶԱՐԱԹԵՐԹ

ԼՈՒԻՆԵՐ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՅ	էջ 1-2
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍԻ ՉԱՅՈՑ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԳԱԶԱՆՃԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԹԻ ԶԻՇԱՍԱԿԻՆ	էջ 3
ՆԱԽԱՏՈՆԱԿ. ԱՎԱԳ ՇԱԲԱԹ	էջ 4
ԱՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՉԱՅԱՍԱՆՅԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ	էջ 5
ՔԱՐՈՉՉԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ. ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻԵՆԵՐ	էջ 6-7
ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՎՅՈՒՆ, ԽՐԱՏՆԵՐ	էջ 8

ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԺՈՂՈՎ՝ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍԲ. ԷԶՄԻԱԾՆՈՒՄ

Մարտի 20-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Նորին Սուրբ Օծորյուն Ս.Տ. Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի նախագահությամբ տեղի ունեցավ փառանային Տառնական ժողովը: Հայաստանի և Արցախի թեմերի շուրջ 120 հոգեւորականների մասնակցությամբ հերթական այս հավաքը նույնպես ունեցավ փառանային առաքելություն ու կոչումը՝ Հայաստանում կամ, ինչպես բացման խոսքում նշեց Մայր Աթոռի դիվանագետ Ներսես արքեպիսկոպոս, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի կամարների ներքին փառանայության

ուխտը վերստին ամրադրելու: Վեհափառ Հայրապետը նշեց, որ հոգեւորականների համար առաջին հրամայականն այսօր թեմական կառույցների՝ թեմական խորհուրդների և ծխական համայնքների վերակազմավորման ուղղությամբ գործունեության ծավալումն է, որովհետև ժողովուրդն իրեն կարողանա անմիջականորեն զգալ որդես Եկեղեցու անդամ: Մտքերի փոխանակության ընթացքում ժողովականներն իրենց մտրումներն արձանագիծեցին այս խնդրի շուրջ՝ մասնաճյուղով բոլոր դժվարությունները

թե՛ նյութական և թե՛ հոգեւոր: Նշվեց հոգեւորականների, ինչպես նաեւ կրոնական համայնքային կյանքի ձեւավորման համար անհրաժեշտ կենտրոնների լուրջ կարիքը: Հայաստանում: Խոսվեց նաեւ փառանային դասում չեղ գտած թերակրթների մասին:

Հոգեւորականի իդեալական դասերի հայելին Հայ Առաքելական Եկեղեցում Չեռնադուրյան Մաեսոն է, որին անդրադարձավ Միխայիլ Ժ. Վարդապետ Աշտարակյանը՝ «Փառանայության ընթերցումը՝ Հայաստանում» թեմայով դասախոսությամբ:

Նորին Սրբությունը, ուսելիք լսելով բոլոր առաջարկությունները և դիտարկությունները, դրանց վերաբերյալ կատարեց համադասարանական նշումներ, հայտնեց նկատառումներ և հավաստեց, որ արված առաջարկությունները հաշվի կառնվեն Մայր Աթոռի հետագա գործունեության ընթացքում:

«Լուսաւորությունը ողբ է լսելի ժողովուրդի, և դրա միակ ճանապարհը գործն է», - եզրափակեց Վեհափառ Հայրապետը, վերհիշելով Եղիշեի խոսքը:

ը. «Չայլան բարձրացուցանել և զինեման խոնարհեցուցանել»:

Ժողովն ավարտվեց միասնական ժամերգությամբ Սբ. Էջմիածնի Մայր տաճարում: Ժողովին ներկա էին թեմական առաջնորդներ՝ Արարատյան Հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս, Ներսիսյանը, Հունաստանի թեմի հայրապետական դասվարակ և առաջնորդ Ռեյսան արքեպիսկոպոս, Գալիֆյանը, Արմավիրի թեմի առաջնորդ Ասողիկ եպիսկոպոս, Բերքերյանը, Գրիգորիսյանը, Գեղարքունիքի թեմի առաջնորդ Անանիա

եպիսկոպոս, Արարատյանը, Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգև եպիսկոպոս, Մարտիրոսյանը, Գուգարաց թեմի առաջնորդ Սեդրակ եպիսկոպոս, Չուլջյանը, Կոստայի թեմի առաջնորդ Առաքել եպիսկոպոս, Սյունիքի թեմի առաջնորդ Արամիակ եպիսկոպոս, Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի լուսաւորաբանական կենտրոնի ղեկավար Մայր Աթոռի միաբանության անդամներ Արսեն արքեպիսկոպոս, Բերքերյանը, Գրիգորիսյանը, Բուրձաբաբյանը, վարդապետներ, արքեպիսկոպոս, փառանայան, սարկավագներ:

ՄԱՍԼՈՂ ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՄ

ՄԵԾ ՊԱՀՈՑ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆ ԲՅԱՅԵԼՈՒՄ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄԵՐ

Մեծ Պառնի օրերին մինչև Ս. Հայրապետի տոնը (Ս. Չափի) Հայաստանյայց եկեղեցիներում անցանում է եկեղեցական արարողությունների և բրիտանական հարգություն մի օրը, ուր նույնպես կ'ընդունվի ժողովուրդը:

Նորին Սուրբ Օծորյուն Ս. Տ. Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, ինչպես նախադասում էր, Մեծ Պառնի օրը անցնում է Հայաստանյայց թեմեր և իր հայրապետական դասերին է աղյուսակապ ժողովուրդին:

Ուրբաթ, մարտի 6-ին կեսօրից հետո, Վեհափառ Հայրապետն այցելեց Արագածոտնի թեմ Աղյուսակ: Ծանաղարհին Նորին Սրբությունը կանգ առավ Օսակաթոնում, որտեղ աղյուսակապին

հանդիպում ունեցավ թեմական առաջնորդ Ս. Նավասարդ եպիսկոպոսի և Սբ. Մաեսոյի անվան դպրասան վարիչ-ՏԵՐԵՆ Ալիբեկ Ծանաղարհյանի հետ: Վեհափառ Հայրապետը հաստատեց դպրասան 1998-1999 թթ. միջոցառումների (գիտաժողովներ, ցուցահանդեսներ) մի ֆանի ծրագրեր, այցելեց նաև դպրասան գրադարան ու բանալան, գոհունակությամբ նկատեց մի բարձր մակարդակի վրա, որտեղ անցանքների միջոցառումներում կարգադրված դպրասան հավաքածուները:

Օսակաթոնի Վեհափառ Հայրապետն ուղեւորվեց Աղյուսակ: Քաղաքի կենտրոնից Վեհափառ Հայրապետը Արագածոտնի մարզի տեղի տաճարական օճախի Մկրտչյանի, Աղյուսակի փառանային տեղի և ժողովուրդի հոծ բազմու-

թյան հետ բարձրեց դեղի Ս. Խաչ տաճարական եկեղեցի, որտեղ հոգեւորականները և դպրաց դասը կատարեցին Խաղաղական ծամերգություն:

Վեհափառ Հայրապետն իր տաճարը սկսեց ժողովուրդին Մեծ Պառնի օրը անցնում նրանց հրավիրելով հոգեւոր և բարոյական ինքնաբերական և ինքնաբերական հավաստիք և սուրբ հայրերի բրիտանական ավանդույթներից ծանոթացնելով հոգեւոր և բարոյական արժեքները վերակենդանացնում և վերադարձնելով արդի կյանքում, ազատ ու անկախ Հայաստանում:

Վերջում ներկայանալով բաժանվեցին Վեհափառ Հայրապետի խոհերն ու մեքենան ամփոփվելով Մեծ Պառնի օրը՝ «Հայրենաւոր»

խոսքի մեր սիրելի ժողովուրդին» գրությունները:

Կիրակի՝ մարտի 8-ի առավոտյան, Վեհափառ Հայրապետը մեկնեց Գեղարքունիք թեմ Գալիս: Քաղաքի մոտի մոտ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին դիմաւորեցին թեմական առաջնորդ Ս. Անանիա եպիսկոպոս, Արարատյանը, Գեղարքունիքի մարզպետ Պավել Մաեսոյանն ու Գալիսի փառանային: Շփոթման ուղեկցությամբ Վեհափառ Հայրապետն ուղեւորվեց Գալիսի Ս. Ասվաթանի եկեղեցի: Հընթաց կիրակցորդի ա. դասարանի բարոյական Վեհափառ Հայրապետը Մեծ Պառնի առթիվ իր տաճարը հարգելով ժողովուրդին:

Նույն օրը Վեհափառ Հայրապետն այցելեց Գալիսի մանկա-

տոն, որին այցելում է նաև Հայ Առաքելական Եկեղեցին: Մանկանքը բնակվող ավելի քան 100 երեխաները Վեհափառ Հայրապետին դիմաւորեցին բարոյական և երգողությամբ, աղաչանքներով և խոնարհությամբ:

Հրաժեշտ արելով Գալիսին՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը մեկնեց Չորագյուղ՝ Մարց անապատ եկեղեցի: Գյուղի բնակչությանը մեծ խանդավառությամբ դիմաւորեց Վեհափառ Հայրապետին, աղաչանքներով Հայոց կաթողիկոսի բարոյ:

Մեծ Պառնի օրերին կատարվող հայրապետական այցելությունները հայաստանյայց թեմեր շարունակվում են:

ՄԱՍԼՈՂ ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՄ

**Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԽՕՍԹԸ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԳԱՐԵԳԻՆ
ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՄԱՆ ԵՒ ԹԱՂՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ**

Սիրելի՛ սպակիր հոգեւոր եղբայրներ, եւ սիրեցեալ վեհակոյն ժողովուրդներ, որ ի վ. Պոլիս եւ ի Թուրքիա:

Մտքի անհուն վեճով եւ խոր քայլտնով ինքացան վ. Պոլսոյ Քաղաքապետ Սեննամաշի Տ. Գաբրիէլ Մթազան Արեւիկոպոլսի վախճանեալ զոյք, իմզօք անոր անկեղծաբան մեկնումովը այս Տեսանքի աշխարհի Ամենայն Քաղաքի Կարգովկստորինը՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, եւ անձանք Մենք կորսնցուցին լծակի մէջ ո գործադէպ եղբայր մը, ճախաճանախողի կապեցան մը մեր եկեղեցւոյ աւանդութեան եւ կարգ ո կանոնի, խօսքի ո օրշի անխնայ մշակ մը:

Իրապես, ծանր է կորուստը, եւ սու-
գի մէջ է համայն Յայց. Ս. Եկեղեցին,
բանգի Կ. Պոլսոյ զաւանձուն Աթոռը
եւ Թուրքիոյ մեր հայ ժողովուրդը Մը-
բազան Պատրիարք Զօր վախճանունով
կը գրկուին իրենց իմաստուն, հեռախա-
յեաց եւ անձնուէր գահակալէն եւ հո-
գեւոր Զօրմէն:

Անեղի հան կես դարի էլ վեր, որ ամ-
ծալը կը ծանցայինք Մրգազան Պա-
շայի Չայը՝ որ սարկազուբեան ո-
ւորեն սկսեան: Այն օրերն էլ վր Մեկ
որ մեք ծանցե իմի Չայ, եկեղեցին
անհալսեցիօրէն, գլուխընեապաւ
սաղախուած անմեղի որ հոգեւորական:
Անցողի իսում Տարիւնում ընթացին
նորսխօսիւնն ունեցան հասանջու,
որ ան պաղոյիմն էլաւ, որ ամուլե-
ութեան աննասարքը ասպարէզներուն
մէջ եւ արժեցող ան բոլոր դառսօ-
ներ, որոնք վախտուեցան իրեն:

Երջանկայիւսասակ Գարեգին Պա-
րիաբ ծնաւ ու մեծցաւ 4. Պոլսոյ կր-
նաւունչ ու աւանդապաշտ մքնութիւն
մէջ: Տակաւին լղասանի՝ ան կազմա-
ւորուեցաւ ուրիշ կրօնաւունչ մքնութի-
ւն մը՝ Երուսաղէմի Դայոց Սրբոյ
Յակոբեանց մայրապաւնհին մէջ, ուր

ստացաւ իր եկեղեցականի կարգը:

Երիասարը ու խոստումնալից վարդապետ, ան վերադարձալի իր ծննդավայրը՝ Կ. Պոլիս, ու աքաղիվե-
րա Գարեգին խաչատուրան Պաճի-
սի: Վաստի՛ Կ. խաչ դորեանին ու
այլ վարժարաններուն մեջ ծառայեց ու-
սուցչական թեղմնաւոր գործունե-
փն՝ վայելելով իր ապակեհիմունք
և գործակիցներն սերն ու յարգանք: Ե-
րա Բանին կենցաղ արողիչ ծխական
բազում կեցեցիքներն մեջ:

Հովուական աստիարեզին մէջ նոյն-
դէս ան ներկայացաւ որմէս գործու-
նեայ ու եռանդուն, հոգացար հոգեւո-
րական նախ Կաթինգզոնի մէջ որմէս
հոգեւոր հովիւ, եւ աղա Աւստրալիոյ
գաղութին մէջ դառնալով այդ նորա-
կազմ գաղութին առաջին թեմակալ
առաջնորդը:

Երկար ճարհներ վանճն դուրս ծառայութիւնը անոր մէջ բնաւ չնուազեցուց փափաքն ու տեսչը վաճառական խնկաբոյր մթնոլորտին: Իր միաբանակից եղբայրներու կողմէ ընտրուեցաւ լուսաւորաւոյն երեսադէմի Հայոց Պատրիարքութեան:

Իր նուիրումի ու ծառայութեան մէջ երբանոցիկ եղաւ ան, հանգի զինք ինչ որ ան սնող ազգը կրցաւ գնահատել իր հաւասարի մնակը եւ երջ. Հնորիք Պատրիարքի վախճանումով թախուր մնալով Արքեպիսկոպոսի բարձրացող զայն. որոյն Պատրիարք Յայոյ Գ. Պոլսոյ եւ հոգեւոր հայր Թորոնիկի հայրութեան:

4. Պոլսոյ լուսնական Աթոռին վրայ եղ. Պատրիարքի ցուլը եղաւ ու մանց ծաղկեալ, Բազիլիոսի գահակալութեան ուր տարիները եղան արդիւնաւէտ եւ յոյսալից: Թուրքիոյ տարածփն վրայ մը ունեցած եկեղեցիներն ու համայնքային հաստատութիւնները մնացին շին եւ յայտած: Իր գահակալութեան ընթացքին Սրբազան Պատրիարքը իր ժողովոյ միջոցով իր քաղաքը եւ իր երկիրը քննարկեց իր քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային վիճակին հետ իր ժողովոյ միջոցով:

արք կրցաւ իր սերն ու գորգուրանքը
սարածել անխփիր ամենուն եւ ամե-
նուր, Կ. Պոլսէն մինչեւ Թուրքիոյ այ-
լազան շրջաններ:

Այս քնորին մեջ ան մնաց էաղես հաւահարմոր գաւաղել Յայց, Առաւելալաւ Մ. Եւելեղոյլ եւ անոր հոգերը կըրորը եղող աւստաւաակաղոյր Մայր Արող Մ. Եւմիմաճնին: Ինչոյէ Մեր երջ. նախորդին անմոռանալի վազգել Վեհախաղիմ, այնչոյէ ալ Մեր օրոյ ան բազմիցայ այցելեց Մայր Արող, ախաւսեցա Մեզի հեւ, եղա Մեր կողմին, բաժնեկից եղա Մեր ցաւերուն եւ ուրախութիւններուն:

Այսօր, երբ սիրեցաք եկոթ՝ Գարեգին Պաշարհիքի Ֆիզիկական Երկաթուղային հրաժեշտ արող այս րոպեին, երբ եկեղեցույ Մարտիրոս Մկրտչու Էջմիածնին խոսելն էր աղոթքի մասին՝ իմո՛ւ յոյս չիսկայան էր բերուն վաստակելի։ Սուր Զոգույ միմիաբարփոխը կը հայցեն է՛. Պոլսոյ երբ հոգեւոր դատուն՝ Արեւոյիկոյողոսաց, Կարդալոսեաց, արեղայիք, խահանգի, Կոնստանդնուպոլսոյ անդամներն, համայնաբնիկ ծաղիմներուն էր հաճանք հաւասացեալ երբ զաւակներուն համար։ Կ'աղօթենք, որ Ամենաբարին Աստուած էր երկնային երանական խաղաղութեան մը հազգեցնէ Պաշար Սրբազան՝ իր հոգին էր զայն դրաւ երբ լուսաւոր ամառնիներուն հալին։ Թող միշտ յայտնա մնայ է՛. Պոլսոյ շայտը Պաշարհիքական Սրբոց։

«Թագաւոր երկնաւոր, գեկեղեցի տնաճաճ յայտնա, էր գերկողագուս անուողը իմո՛ւ յայտնա՝ ի խաղաղութեան. Ամեն։»

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ
15 Մարտի 1998
Ի Ս. Էջմիածին

«ԼՐԱԲԵՐԸ» ԵՒՍ ՍԳԱԿԻՐ

ԽԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ասացել է Կոստանդնու-
ղոլսի Հայոց Պատրի-
արքայի «ԼՐԱԲԵՐ»
եկեղեցական Տեղեկագ-
րի խմբով Ժողովուրդ:

Այն ամբողջադեպերն
 ակիրկած է նորոգ հան-
 գույցյալ Նորին Ամենա-
 ղափառքուն Տեր Գա-
 ռեգին Բ Գազանճանճ
 Պատրիարքին: Տեղեկա-
 ղերը բացկում է երանա-
 ճիւղի Պատրիարքի ճա-
 ճարարքը:

հը գոծող դաճեցնա-
կան գրությամբ: Աղա-
բերվում են այս ցավա-
լի առիթով գումարված
Կրոնական Ժողովի եւ
Պատրիարքարանի դի-

վանի գեկույցները, որ-
բեւեղում է Գարեգին Բ-
րիարի վերջին օծման
և հուլյանագրություն
սարել մարտի 15 -ին և ս-
յին-եկեղեցական տուգ-
սարարել մինչև Սուրբ
Տիկ: Հրահանգված է նա-
միչև և նոր Պատրիարք
հակադիությունը, յուր-
չյոր Ս. Պատարարի ք-
նուն հասուկ հիշատ-
քայած նեղ հոգեկոյս
բրիարի անունը:

«ԼՐԱՔԵՐ»-ը ժամանակագրական կարգով տեղեկացնում է Պաշխարհ հորառողջություն կնիով կազմարացման եւ նրա մահվան հանգամանքների մանրամասների մասին: Տալիս է առմաշի 12-ը ստացված ցավկկական հեռագրերի եւ հեռախոսազանգերի դասկատելի ցանկը: Լեւոնյուն զետեղված է մի հասված Ա. Ալեխիայանի «Գառեգին Բ Պաշխարի կնկնագրությունը» անտիո գրից:

**ՊՈԼՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԵՇՏ ՏՈՒԱՒ ՀՈԳԵԼՈՅՍ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻՆ**

Թուրքիյի Հայոց 83-րդ Պաշտխար հոգեպետ Գարեգին արք. Գազանճյան Կիրակի 15 Մարտին, Գումգաղաի Մայր եկեղեցու մեջ յայտարարություն է ուղարկել օմման փառաւոր ու դասական աւարադրութենէ ետք, Շիբլի Գերեզմանաւսան Բարձրասիւնն Հոգեպետականը բաժնին մէջ հողին յաճմունցաւ եղանկայիշաւսէ Շնորհ Պաշտարինն անմիջապէս յոյր։

Արարողութիւններու հետեւեցան բարձրասփճան դաշտօնական ու եկեղեցական անձնաւորութիւններ, թորիկոյ հեռաւեպիկներու ու քերթերու բազմաքիւ աշխատակիցներ, Պոլսահայ սգակիբներու ծովածաւալ բազմութիւն մը:

Հայց. եկեղեցւոյ իւր հոգե-
տրականներու միաստ Սեփի
Տաճն Վիլիկիոյ Ամաւ Ա Վեհա-
փառ Հայրաւթի ճոխակ Վար-
ճն աւր. Տոթրեան: Աղաւի-
փառնան սօրէնթիւր կանուխ
ծանտէն սկստաւ անվաւոյ-
թան բազաղի միջոցներ ձեռն
աւառ եր Պարիաւրաւանի փո-
ղոցն նստ ու եկեղեցիին տուր:

Պաշարվարսան հասամ էին
Ամերկայի Միացան Նա-
հանգներն Պի Հիլնթրնի ու Ա-
մերկայի ղեռական փարսողար
Մէշիւ Ալորայքի ցառակցան գիրերը
Ներկայ էին Ամերկայի դեռաւան ու իր-
ասաթ. Թորմոյի հանրաժեշտեան ճա-
խագաւ Սիւլվան Տեմրէի ներկայա-
ցուցիչը, յունգ Պարթոնն ու Մրգաւ
Պաշարաւ Հայրը, Հէրց Բարոնաւթեր,
Պաշարիկն ներկայացուցիչը, Հայ Կար-
դիկ եկեղեցու ներկայացուցիչը, բո-
լոր բոյր եկեղեցիներն ներկայացուցիչնե-
րը:

Ս. Պատարագը մասնուեց Վեհափառ Հայրապետի յասուկ նուիրակ. Եգիպտոսի Կայոց առաջնորդ Ջաւէն արք. Չինչի-ճեան, արդնքեր ունենաւով Յովնան ու

Պսակ Բահանայ հայրեր: Ջալեն արք.
Չինչինեան կասարեց նաև վերջին օժ-
նան արարողութիւնը:

«Կեցին օծման եւ Մայր Աթոռի դաստիարակութենէն Մխիթայ Ծ. վրդ Աջադասեան կարգաց Գաբեգին Ա. Վեհափառ Հայրապետին դասազնոր, որ կը ճշուէ, որ Հայաստանայց եկեղեցին կորսնցուցած էր «լծակից ու գործակից երբայր մը, նախանձախնդիր մը մեր եկեղեցոյ աւանդութեան եր կարգ ու կանոնի, խօսքի ու գրի անխոնջ մակ մը»։

Աղյա խօսք առաւ Կրօնական ժողովի
աւանդաւոր ու Պատրիարքի Փոխանորդ
Մեսրոպ աբ. Մուրադեան, որ նախ խօ-
սեցաւ հայերէն, ապա քրդերէն եւ վերջա-
րէն անգլերէն:

Հայերեն բաժնի մեջ Մեսրոպ սրբա-
գան դիտել տուաւ, որ ուր տարուան մեջ
երկուդ անգամն է որ Տնտեսի Կիւրակիի
օրով կը սփռուին հողին յաճանել հո-
վաւորէս մը: 18 Մարտ 1998-ին ճիշդ այս

Լսաւ, թէ նախախնամութիւնը նոր
հոգի մը բնորոշեց այդ օրերուն եւ Ա-

որակավանքնուցեալ Գարեգին Պա-
րիաւր, որ Գարեգին Յովսէփեանցն-
Գաբրիկոսի ու Գարեգին Տրապի-
զոնցիի նման բարձր հոգեւորական-
ներու շունչով հասած հոգեւորական-
նէր: Ըստ թի իր հիշատակող բնաւ-
որութեան ան կրցաւ սիրաւահիլ ի
համայնքի զաւակներու սիրք անխ-
տիր: Այնուհետեւ Մետրոք Սրբազան
քրէմէնով կրկնեց իր խօսքին սկզբ-
նական մասը ու երակասգիտական
շնորհակալութիւն յայտնեց նախա-

գահ Սիլվեյանը Տեմիրլիկն էլ սիրս
հիւրերուն:

Իսկ անգլերենով Շոռհակալուրիսն յայսմեց Յունաց Պարբողմնու Պաս-
րիաքի գլխալուրեմբսն միւս բոլոր եկե-
ղեցիներու ներկայացուցիչներուն, Հռոմի
Պատիւն, Հայաստանի Վարչապետ Ռո-
մեթ Բոչարեանին ու Ամերիկայի Նա-
խագահ Բիլքլինթին, որոնք ցաւակից ե-
ղած էին յոյսահալութեան ցալին:

Մերոյ Արքայանն եւս դամբանա-
խօսութիւնը կատարեց յաւարագիչ Չին-
չինեան Արքայան, յիշելով, թէ ինք եւ
Գարեգին Պատրիարք ժամանակակիցներ

էին, քէ միասին սնծացած էին ուսումնական տարիներուն, Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ: Յիւզեց, քէ Գարեգին Պատրիարք իր զուարթ նկարագրով միշտ լիցի յիշուի բոլորէն:

Աղա, քաղման քափօրը ուղղութեամբ գերեզմանատն, ուր հայրանակախօս Մեծի Տանն Սինդիկէի կողմէ Կարօղոսիոս նուիրակ Վարդան աբ. Տեմիրճեան: Դասը-նակախօս Պրաքական յիշեցող, ու հանգու-նեալ Պահարթի հասակ առած տ Հու-րեաններով, Ծակակներով, Ջարտի Կա-րօղիկոսներով օժոն մը-նորոյ՝ մը մէջ է ան մա-սիկ եղած տ անխիթ բո-լոր շէկելեցականներուն, իսխ չէր դնէր անոնց մի-ջեւ, քարի հողի ունէր, մասնաւորապէս մարդ տ: Ա-նոր աւանդը միշտ վառ-ոյիսի մնայ: Թաղման կարգի աւարտին ժողովու-րդը անգամ մը իր վերջին յարգանքը մատչող հան-գուցեալ Պահարթիին նկատմամբ:

Գերեզմանատունն էս
հիր հոգեւորականներ ա-
ռաջնորդուեցան Պա-
րիաբարան, ուր հոգեճա-
նը սարփուեցաւ մեր բարձ-

րաւսիճան հոգեւորականներու մասնակցութեամբ։

Յիշենք, քէ Զաքար իրիկուն, Աւստրիոյ ու Նոր Զլանայի հայոց առաջնորդ Աղան արք. Պալիթիզանի նախագահութեան ու բոլոր ինք եկեղեցականներու ու որդասահայ հոգեւոր զատու մասնակցութեան Գումգաբոյի Մայր Եկեղեցոյ մէջ կատարեալ իրիկանից արարողութիւն, որուն յաջորդեց հոգեւոր Գարեգին Պաւրիարի համար հոգեւեանգստեան արարողութիւն։

Ըստ «Աստարտգի»
հաղորդագրության

Ա Վ Ա Պ Հ Ա Բ Ա Թ

Հանդիսանալով կրօնադավանող երջանի Մարգարայի Աստծո եռանդյա առաքելությանն որդես ժամանակի հասկած Ավագ Շաբաթը համադրությունն է փրկագործության ամբողջ մասնության՝ Յճնդոցի «Նոյիսի Լոյս»-ից մինչև Ավետարանի «Չէ սաս այլ յարեալ» հարաբերակցությանը։ Ավագ Շաբաթը իր լուսնունդը հասնում է յանուն ի յանդի մարդկային մեղադարձների փրկագործության նախախնամության ծավալած աստվածակերտ սնորհությունը, սնորհություն, որի ընթացքում Նազովրեցի վարդապետը, աղոթասացի սահմանումով, արժանացավ «Կասալունն Օրհնաց եւ Մարգարեից» բնութագրով վաղ Շաբաթի ճանադարձով անցնելով Հիսուս Բրիստոսացով, եղավ երկնավոր վարդապետ, եղավ Աստվածամարդ, որդեգիր մարդն աստվածան, այսինքն՝ իր երկրյան մեջ վերսին գովադարձվի Աստծո մարդն մարդկային ճանադարձումը։ Բարձրալի կենդանաբար շուրջը։ Եւ վերջապես Ավագ Շաբաթը Աստծո ունեցած անգուցական սերը մարդ էակի նկատմամբ հասնում է իր բացարձակ բարձրությանը։ Աստվածորդի բարոյությունը, քե՛ն «Ավելի մեծ սեր ոչ ոք չունի, քան այն, որ մեկն իր կյանքը ապրի բարեկամների համար» (Հովհ., ԺԵ, 13), հապավելի կյանքի կոչված ու ապրված ճեմատարություն էր Գողթոբայի գոհասեղանի վրա իրագործված։

Ավագ Շաբաթը փրկագործության մասնության վերջին վարդապետն է։ Իրարանման ուժերը բարու եւ չարի, բախումը մեկ է ունենալիս եւ ունեցան Բեթանիայի, Սողոմոնյան սաճարի, Վերնասան, Գերսեմանի, Խաչի ճանադարձի, Գողթոբայի եւ բախում Գերեզմանի բախարեկների վրա։ Բեթանիայում Լազարոսին մեկ անգամ եւս կյանքի արժանացնելու վարձատրությունը այն եղավ, որ Բախարայից հեռանալուց նա ի վարդապետների, աշխարհ գոյմարելով, որոշեցին սպանել մեր

Տիրոջ՝ լուսնադարձություն, քե՛ն «...մեկ համար ավելի լավ է, որ մեկ մարդ մեռնի ժողովրդի համար, քան քե՛ն ամբողջ ազգը կորն» (Հովհ., ԺԱ, 50)։ Տաճարը, որ վերածված էր ավազակների ուղի, Հիսուսի ինքնամատուց մարգարդությունով վերագրված իր նախնիին փառք՝ որդես ինքն Աստծո, այնպես առեւտրով զբաղվողների վարումով, որով, մի քանի օր հետո իրենց վրեժը լուծեցին անդադար աղաղակելով՝ «Խաչը հանգի՛ր դրան» (Մարկ., ԺԵ, 14)։ Վերհասան անդրորդության մեջ, որ չարը Հուդայի կրթարանում մեղադրվում էր այս աշխարհից մեկնողմեջ վերացնել մեր Տիրոջ, Հիսուսն մի խորհուրդ էր հաստատում, որի իրականությունը ինքի հավերժացումը լուծեցին մեռնողների հետ, ինչպես նաեւ մի սերունդական արարով համայն մարդկությանը՝ զարգացում էր սիրուն ուր մասվիրանը։ Գերսեմանի մեջ ընկնողության ռոդեին խաղաղի իբխանը հանդգնեց մեռնել Հիսուսին, որդեսգի Նա հրաժարվե խաչ բարձրանալու, քանի որ մարդկային ցեղի վրա Մարգարեի փրկալուծության բայրայունը դայանախաղված էր Աստվածորդի կանոնիկ խաչելությանը, վիճակ, որով մահը՝ մեղքի խաչքոցը, լուծի կուլ գնար հաղթությանը։ Թե՛ չարարաններին ենթարկման դաժնին, քե՛ն դեղի Գողթոբա առաջնորդող ճանադարձին եւ քե՛ն խաչի վրա Փրկիչը մեռնում Երուսղեմի մոլորակ իրեն հալածողներին, քանի որ մահը իր իսկ էր մարդկությանն ընդհանրացնում ու իսկությունը։ Ու խաչի վրա մեր Տիրոջ իրագործված վերջին վարդապետությունը Մարգարեի ավազակի բերանով մի վերջին փորձության ենթարկեց Նաճը, որդեսգի Նա հրաժարվե խաչի մահից՝ իր աստվածային հանգամանքը փաստելու ցուցանողությամբ, մինչդեռ սասանան աղոթքներ ի հնարում իր ճոշապես կործանումը կանխելու միտումով։

Ավագ Շաբաթը լույսի եւ խաղաղի միջին հակամարտության մասնությունն է՝ անհեշտապես ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը երկարող դայալիսի դրսեւորում։ Նախախնամական սնորհությունը Սուրբ Երուրդայան երկրորդ Անճը Հիսուսացով մարդկային լուսնադարձության մաս կազմելու դիտարկությամբ։ Աստվածորդի մարդկային մասնական եւ երեսնական լուսնադարձությունն անհեշտապես եւս հնարավորություն ունենա մեկընդմեջ ձերբազատվելու մեղքից եւ սասանայի փառնային գերիշխանությունից։

Ավագ Շաբաթը դեղմանից կազմված դաստառի վրա սեմուն ենք ոճրագործ Բարաբային, «...որը խաղաղության եւ սղանության համար քան ի մեզվան...» (Լուկ.,

ԻԳ, 25), որը սակայն ազատ արձակվեց մի արդար վարդապետի փոխարեն։ «Յուրայինների մեկ եկելով, բայց յուրայիններն ճան չընդունեցին» (Հովհ., Ա, 11) այլ ընդհակառակը՝ նախասեցին ու հեղեղեցին, մինչդեռ խաչի ստորին մի հեթանոս հռոմեացի հարյուրապետ, վերահասու լինելով իր դիմաց դարգված ճեմատարությանը, հաստատեց, քե՛ն «Աղաւթ, Աստծո Որդի եւ սա» (Մատթ., ԻԵ, 54)։ Այնպես Պիղատոսը կողմնորոշվելու դժվարության մասնակցած, անձնավորյալ ճեմատարության դիմաց լինելով հանդերձ, կորցրեց խաղաղությունը՝ ճանաչելու առիթը՝ հարցնելով, քե՛ն «Ի՞նչ է ճեմատարությունը» (Հովհ., ԺԸ, 37), հարց, որի լուսնադարձը բացահայտ լինելով՝ լուծի մնար անդադարախաչ։

Ավագ Շաբաթը համար էկեղեցու սահմանած արարողությունների նույնական է հավասարակշռության մասով սեղափոխել այն մույն օրեր, որդեսգի անձնական իր անճը գնի ցարդ իրագործող դեղմանների մեջ մարմնավորված։

Հիսուսի շուրջ գնվող առաքյալների, աւետարանների, դասիների, գրվածքների, հերեւ ու հռոմեացի ավազանու, յուրաքանչեւ կամ մույնիսկ իր մոտ ու հեղեղից դիտող ժողովրդի միջից արդյոք ո՞ր մեկն ենք եւս ի՞նչ դեր են կատարել Հիսուսի դասավորության, չարարանաց ու խաչելությանն ունեցնողների ի կատար ածման։

Արդյո՞ք այն ժողովրդի մեջ էի, որ ուսանանների բացակայություններով դիմալուծեց մեր Տիրոջ մութը Երուսղեմ, քե՛ն մաս էի կազմում այն ամբողջի, որ դասանելով լուսնադարձ Նա խաչելությունը։ Մի՞թե էի յուսկանում աւետարանների այն խմբին, որ ստեղծեցին ու վախճանեցին հոգևորական լույսը Տիրոջ։ Իր արդյունքն անհեշտապես լուսնադարձի, քե՛ն Հիսուս փառապետը, որ արքուն մնամ եւ աղոթեմ իր համար եւ իր հետ, արդյոք ականջալուր եղավ՝ իր աստվածաբար փափագին կամ կարողացա՞ր գոնե մի քանի ժամերի հսկումով օգնական հանդիսանալ իմ Տիրոջ։ Մի՞թե Պետրոսը եղա՞ր երջանուրով իմ վարդապետից։ Կամ ուխտադրած Հուդա՞ն էի, որ երեսուն արծաթով մասնեց իր Տիրոջ։ Արդյո՞ք Պիղատոս՝ իր անկարող կողմնորոշվելու բարու եւ չարի միջին։ Գուցե լուսնադարձն ու ճանադարձն Բախարային խաչելու՞ն, որով դայից Գողթոբայի աղաղակներից մեր Տիրոջ մահադարձից չհանդարձվող Նա փառությունը, որ դասադարձն իր իրենց՝ իրեն կեղծավոր ու կույր առաջնորդների։

«Երկրի վրա կրակ գցելու եկա...» (Լուկ., ԺԲ, 49)։-մի առիթով ասել էր մեր Տիրոջ։ Ու սիրաբար այդ կրակը բոցավառվեց ոչ այնքան ֆիզիկական իմաստով, որքան աս Եւսեբի խաչի մեջ։ Կրակ - Հիսուսից արագուրված լույսը Ավագ Շաբաթը դեղմանների համար եղավ ազդարար ճեմ՝ կյանքի նկատմամբ իրենց

դիրքը ճշտելու, որոշելու։

Իր անորոշ ընթացիկ համար Պիղատոս ինքն իրեն դասադարձեց մասնության անվերջ նախասեղանին։ Ինքն իրեն չհանդուրժելով՝ անձնադատական եղավ Հուդան։ Պետրոս լացով լվաց իր ուրաջան մեղքը։ Իր ճեմատարության վկայության համար Գողթոբայի բլրի երեսը խաչին գամված ավազակն արժանացավ արարողական եւ դրախտի բնակության։ Չորս աստվածային անց ինքնահասակ կործանվեց միասականության ճեմանից հանդիսացող սուրբաբարձ Երուսղեմը։ Մինչդեռ հեթանոս Հուդան աշխարհամարդկայ երեք դարերի ընթացքում լուսնադարձի լուսնադարձ մեջ ծնված ու խաչված բազմաթիվ՝ հազիվ երեք արվա կյանք ունեցող առաքելության եւ վարդապետության առջեւ։ Նույնիսկ խաչը դարձրեց մահվան գործիք լինելուց եւս այլաբանականով՝ դարձավ փրկության խորհրդանիշ։

Իսկ այսօր, երբ արդեն երկու հազարամյակ է մեկ բաժանում այդ դեղմանի արդյունքը հանդիսացող սեղեղաբան հաղթանակից, մի՞թե կարողություն ունենա ունենալու յուրաքանչեւ յուրաքանչեւ ուղղված հարցադրված ճանը հարցադրված Փրկչի։ «...սիրո՞ւ եւ ինձ ավելի, քան դրանք» (Հովհ., ԻԱ, 15)։ Այդանական հանձնադարձության հետևանքներից մեկն այն եղավ, որ մարդ արարածը կորցրեց իր Արարչին լսելու անմիջական ունակությունը։ Հիսուսի հարության ճեմանով ու միայն մեղքերի միջնորդ փուլ էկելով խորհրդանշական Սողոմոնյան սաճարի վարդապետի լուսնադարձ, ոչ միայն Իրենով ազատագրվեցին սասանայի սերնդներից, այլ Տիրոջ հաղթանակով դայադարձակերված այդ եւս վերագրեց ենք Աստծոն հոգու աշխարհի սեմուն ուղիղ կոչումը։

Ավագ Շաբաթը մեզ է ընձայում մայաժամանակում մի սխալների առիթ, երբ կարողանալով բնկալով մեր Տիրոջ հանձնադարձը գոհաբերության բուն իմաստը։ Որդես անմեղ մարդ՝ Հիսուս ենթակա չէր մահվան, կատարելապես մարդ լինելով հանդերձ՝ մեզ մեզ մահկանացու չէր։ Հիսուս կարիք չունեց մեռնելու։ Խաչի վրա Իր մահը Իր իսկ ընթացքային եւ ունեցած արդյունք էր։ Ահա քե՛ն ինչու Հիսուսի մահվան կամավոր բնույթը, Անմահի մահը՝ մահը վերածեց փրկագործության։ Նման մահի արդյունքը միայն ու միայն հարության հաղթանակից լուսնադարձ։

Ինքնադասնում ու ինքնագնահատման միջին մեղքը ստեղծվեց։ Հարցեր լուսնադարձն մեր խորհրդը։ Եւ յուրաքանչեւ անհատի խղճից արագեղանով ճեմատարության խաչելուց մեջ միջին ընկալվեց ու արդեն Ավագ Շաբաթը հրաւր խորհուրդը մեր Տիրոջ դայադարձ անձնավորությամբ ընդունված։

ԱՎԱԳ արեղու, ԱՍՏՈՐԻՅԱՆ
«Ավագ Շաբաթ» գրքից,
սղագրվում է կրճատմանով

ՄԵՆ ՊԱՀՔԻՅ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐՈՒՅՈՒՆ ԵՒ ՀԱՄԱՐԱԶՈՒՄ ԸՆԴՀԱՆՈՐ ԳԻՏԵԼԻԿՆԵՐ

Մեծ դասի ճեմանում է անձնանման դասի՝ համեմատած օրադասիների եւ շաբաթադարձների հետ, որով փոքր դասի եւս։ Ավագն է նաեւ Բառասուն, ուրով հետա նախնական Մեծ դասի 40 օր էր Բուն բարեկենդակի վարդապետից մինչեւ վեցերորդ յոթնյակի ուրբաթ օրը, իրեն հաջորդում են շաբաթ՝ Լազարի հարության հիշատակի օրը եւ Ավագ Շաբաթը, որը դարձյալ դասի է։ Բառասունը ծագումով անլուծելի դասի էր, հետագայում կիրակի օրերը լուծելի դարձրեցին նախադասիով, հետաքրքար, Մեծ դասից 6 լուծելի կիրակիներից սեղո լցվում է Ավագ Շաբաթի դասիով, եւ Բառասունը սկզբունքորեն բառասուն էլ մնում է՝

իբրեւ դասից օրեր։ Պահեցողության ժամանակ արգելվում է ուտել մսեղեն, ձկնեղեն, կարճեղեն։ Թույլատրվում է ուտել միայն բուսական մթերքներ, բուսական յուղ եւ մեղր։ Մեծ դասի ժողովուրդը կոչում է նաեւ Արուսեց, որովհետեւ հնում Մեծ դասի ժամանակ միայն աղ ու հաց էին ուտում եւ կամ աղ ու հացով լուծում էին ծոցը։ Մեծ դասի կեսը կամ 24-րդ օրը, որ չորեքշաբթի է լինում, ասվում է Միջին։ Մեծ դասից յոթ կիրակիներից, բացի առաջինից, գովրված են մի քանի հիշատակներ։ առաջինը Բուն բարեկենդակը գովրված է Դավիթի հիշատակին։

Երկրորդ՝ Նախասեղանների (Աղամի եւ Եվայի) արժանապարհ յուրաքանչեւ, երրորդ՝ Անառակ որդու վերադարձին, չորրորդ՝ Տնտեսին, հինգերորդ՝ Դասավորին, վեցերորդ՝ Փրկչի Գալստյալը, յոթերորդ՝ Փրկչի մութին Երուսղեմ, որը կոչվում է Ծաղկազար։ Ավագ Շաբաթ ճեմանում է մեծ շաբաթ, որովհետեւ Փրկչի Հարության շաբաթն է կամ յոթնյակը։ Ավագ Շաբաթը վեց օրեր գովրված են ավետարանական հիշատակներից, երկուշաբթին՝ Չորսուցած բզե-

մուն, երեքշաբթին՝ Տարբ կույսերին, չորեքշաբթին՝ Բրիստոսի օծվելուն, ավագ հինգշաբթին՝ սուրբ Հարությունյան խորհուրդի հաստատման հիշատակին, ուրբաթը՝ Չարարաններից, շաբաթ օրը՝ Ծրագրությանը։ Չափիկ Փրկչի Հարությանը գովրված մեծ տոնն է։ Չափիկ հաշվառական ուտելով է կարմիր ծուն՝ իբրեւ խորհրդանշան խաչի վրա Փրկչի բաժանումը արյան եւ Նա Հարության։ Չափից մինչեւ Հաճարան 40 օր է։ Այդ ժամանակահատված է կոչվում է Բառասուն հարության, ինչպես որ Մեծ

դասի կոչվում է Բառասուն օրադասությամբ։ Դարձյալ, Չափից մինչեւ Հոգեգալուստ կամ Պենտեկոստե հիսուն օրերի ժամանակահատվածը կոչվում է Հիմունի (Հիսունի)։ Հիմունի կիրակիներն էլ անհանգիստ անուններ ունեն, առաջին կիրակին՝ Չափիկ, երկրորդ՝ Նոր կիրակի կամ Կրկնագալիկ, երրորդ՝ Աշխարհամասրան կամ Կանաչ կիրակի, (Աշխարհամասրան ճեմանում է բոլոր փրկանքների մասունքը Երուսղեմի առաջին Եկեղեցին)։ չորրորդ՝ Կարմիր կիրակի։ Չափիկ հինգերորդ կիրակի օրը տոնվում է Խաչի երեսունը։

ԲԱՐՁՐԱՔԱՇ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ

Լոռվա գեղատեսիլ լեռնաշխարհում, Դսեղ գյուղից երկու կիլոմետր հյուսիս-արևելք՝ ձորի լանջի մի ոչ մեծ բացահայտված գեղատեսիլ հայկական վանական ուսուցչական համալիրներից մեկը Բարձրաբա Սուրբ Գրիգորը։ Մասնագրական աղբյուրները ոչինչ չեն հաղորդում նրա մասին, եւ միակ սկզբնաղբյուրը վիճակական արձանագրություններն են։

1143-րդ դարերում այստեղ է հաստատվել Մամիկոնյանների ճյուղերից մեկը (Համազասպյաններ)։ 1221 թ. Մամիկոնյան Սարգիս որդի Մարտիրոսը արդեն գոյություն ունեցող փոքրիկ եկեղեցու հարավային կողմում վեր է բարձրացնում Ս. Գրիգոր վանքի գլխավոր եկեղեցին, որը բազմաթիվ արձանագրություններում կոչվում է Ս. Աստվածածին։

Հուշարձանն այսօր մեծ մասամբ կործանված է, հիմնականում դաժնացվել են դարերի ներքին մասերը միայն։

1970 թ. ձեռնարկված մասերում աշխատանքների ժամանակ հայտնաբերվեցին բազմաթիվ մանրամասներ, որոնց բոլորն ամենայն հավանականությամբ դրան ճակատակալ մի քանի տարի անց հայտնաբերված է ամբողջ հասակով կանգնած Քրիստոսը, որն էր ձեռներն է դրել աչք եւ ձախ կողմերում ծնկի իջած Մամիկոնյան Մարտիրոսի իշխանի եւ նրա կնոջ գլխին։ Բարձրաբա Ս. Գրիգոր վանքում հանդիպող այս բարձրաճակի կոմ-

որագիցման մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում, եւ 13-րդ դարից մինչև զուգահեռներ են հանդիպում միայն մանրանկարչական գործերում։

Վանքի կազմում են երկու եկեղեցիները, զավիթը, մատուռը եւ Մամիկոնյանների տնտեսական գերեզմանոցը։ Կաթոլիկեն հարավից հարակից է բառակառուցման հասակագծով, չորս սյուներով զավիթին (1259 թ.), իսկ հյուսիսից՝ բաղաձայն դասիկի սխեմայով ավանդաճանրով եկեղեցուն (10-րդ դար)։

Հուշարձանախմբի հարավային կողմում է Ս. Հարություն մատուռը (1204 թ.)։ Կառույցներն ունեն բանական եւ արձանագրություններ։ Համալիրը բարդ տիպիկալ-գույնի համար անվանվել է նաեւ «Շերմակ վանք»։

Դսեղ գյուղի միջնադարյան գերեզմանոցում գտնվում է մեկ այլ եկեղեցի՝ նվիրված Լուսավորչին։ Հիմնադրվել է վաղ միջնադարում, սակայն հետագայում մի շարք վերակառուցումների ու փոփոխությունների է ենթարկվել։ Եկեղեցու արեւելյան ճակատին դասուհանդիպող վերեւ, դասուհանդիպող միջնադարյան Մամիկոնյանների տնտեսական շինությունների արձիվ ճակատում գտնվում է Բարձրաբա Ս. Գրիգորի զավիթի արեւելյան դասի վրա։

Այն Թորոսյան
ԲԳ-ԲԿ-ի Աղաթանի խառնի
ուսուցիչ

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱԽԱԽՆԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

Երկու մարդ դրացի էին, եւ նրանցից յուրաքանչյուրն ուներ կին, երեխաներ ու նրանց աղբյուրը հոգալու համար՝ իր միակ աշխատանքը։

Այս երկու մարդկանցից մեկը մասնավորում էր խալով։ «Եթե ես մեռնեմ կամ հիվանդ դառնամ, ի՞նչ դիմի լինեն կինս ու փոքրիկներս»։ Այս մտածումը նրան բերեց հանգիստ չէր աշխատել եւ որդի մեծանում էր սիրտը։

Այսպես, թե՛ն նույնը հավասարադատ մասնակց էր նաեւ մյուս հայրը, բայց դրա վրա կանգ չէր առնում մեծանումը թե՛ «Ասված, որ ծանաչում է իր բոլոր արարածներին եւ հսկում է նրանց վրա, կսկսի նաեւ ինձ, կնոջս եւ փոքրիկներս»։

Եւ խաղաղ աղբյուր էր նա, մինչդեռ առաջինը հանգիստ վայրկյան չէր վայելում, ոչ էլ ներքին ուրախություն։ Մի օր, երբ վերջինս դառնում աշխատանք էր խոստում ու արժանիք իր վախի դաստիարակ, սեռավ մի քանի քոչուրներ, որոնք մասնաճյուղի մեջ էին մեծանում ու դուրս գալիս, եւ աղա շուտով ծնողի այնտեղ վերադառնում։ Մոտենալով սեռավ կողմ կողմի երկու բույն եւ յուրաքանչյուրի մեջ բազմաթիվ ծագուկներ՝ դեռ չուր ծնից դուրս ելած, աշխատանքի վերադառնալով երբ վերադառնալով իր աշխատանքին, երեքն-երեքն այնքան թեթև էր եւ նայում այդ քոչուրներին, որոնք գնում ու գալիս էին՝ իրենց ծագուկներին սնունդ բերելով։

Եւ ահավասարի, այն դաժնի, երբ մարդերից մեկը ներս էր մտնում կնոջին մի բան ունենալով, մի անգղ բռնեց նրան եւ սարավ եւ խեղճ մայրն իզուր տառադրվելով մի մազիկների մեջ՝ սուր ծիչեր էր արձակում։

Այս սեսարանից հուզված՝ մարդը, որն աշխատում էր, հոգին ավելի խռովված զգաց,

բան նախադեռ։ «Որովհետեւ, մասնավոր եւ նա, մոր մահը ծագուկների մահն է։ Երեխաներս էլ ինձանցից բացի ոչ ոք չունեն։ Ի՞նչ դեպք է լինեն նրանք, եթե ես բաժանվեմ նրանցից»։ Ամբողջ օրը սրտում ու խոսքում մնաց, գիշերն էլ քնած չիքնեց։

Հաջորդ օրը, երբ վերադառնալով դաս, նա ասաց ինձ իրեն. «Ուզում եմ տեսնել այն խեղճ մոր ծագուկներին, անկասկածաբար կորել են արդեն»։

Ու նայելով ծագուկներին՝ բացառապես տեսավ նրան, ոչ մեկը տառադրված չէր չունեն։ Այս բան զարմանալի թվաց նրան եւ թափվեց՝ դիմելու համար, թե ինչ դեպք է դասախեր հետք։

Քիչ հեռու լսվեց մի թեթև ծայր, տեսավ երկրորդ մորը, որ անաղաղաբար իր հավաքած սնունդը բերեց եւ սկսեց բաժանել բոլոր փոքրիկներին անխնայ։ Հաջորդները կերան, ու երբուկներն իրենց բավարարված մեջ միայնակ չմնացին։ Եւ հայրը, որ արհամարհել էր նախախնամությունը, երեկոյան մյուս հորը դասնեց ինչ որ տեսել էր։

Այս վերջինը ասաց նրան. «Մտադրվելու ի՞նչ կա։ Ասված էրեք չի լի յուրաքանչյուրին։ Իր սերը գաղտնիներն ունի, որ մեծ թնավ չենք ծանաչում։ Հավասարեմ, հուսամք, սիրենք ու խաղաղությամբ բարոնակներն մեր ծամիք։ «Եթե ես երեքսից մեկը մեռնեմ, դու՛ իմ զավակների հայրը դեպք է լինեմ, իսկ եթե դու մեռնես ինձանցից առաջ, ես քո զավակների հայրը կլինեմ»։

«Եւ եթե երկուսս էլ մեռնեմք իրենց կարիքները հոգալու տարիքից առաջ, նրանք իբրեւ հայր դեպք է ունենալ այն հայրը, որ երկնում է բնակվում»։

Յ. Ռ. ԼԱՄԵՆԵ
Յրանախից գրող եւ փիլիսոփա
(1782-1854)

ԹԱԹՈՒԼ ՃԳՆԱԿՈՐԻ (Ե դար) ԻՐ ԱՇԽԱԿԵՐՏԻՆ ՏՎԱԾ ԽՐԱՏՆԵՐԻՑ

Եթե անունով առաջնորդ եւ կարգված, գործով էլ առաջնորդ եղիր։

Որդյակ, ինչ որ քո եղբայրներից եւ դասակարգում, դու ինքդ արա։ Քիչ խալիք է աս աշխատի։ Իբրեւ քո գործը ցույց տուր։

Վարդապետությամբ խրատի, սիրով միջաբարի, հույսով դարձանքի։

Որդյակ, չլինի թե անեծքի խոսքեր դուրս գան բերանից։

Խրատի մեջ բարկություն մի՛ խառնիր, որդեգիր սխալված եղբայր բարկության ծանրության սակ չունի։

Ինչ որ դու չես կարող կատարել, այն եղբայրներից մի՛ դաժնանքի։

Աստծո երկյուղ ունեցող մարդը սիրով ավելի է ազդվում, քան դասնեցի։

Սերը եւ համբերությունը քեզ բնություն դարձրու, այն ժամ բոլոր առաքինությունները հեշտությամբ կկատարվեն։

Մարմինը հոգու համեմատությամբ երկուց եղանակ է, ուսից դեպք է նախ մասնակցել հոգին սնելու մասին։

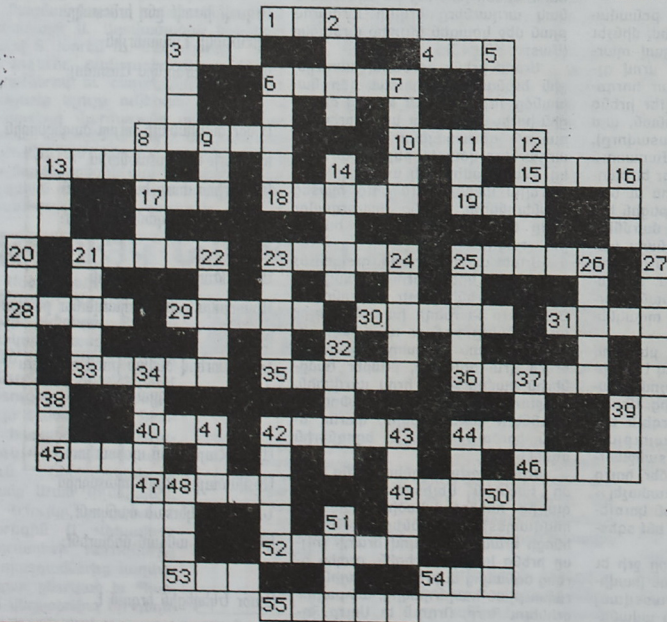
Ով որ առում է, թե ինքն իրաքանի կարիք չունի, նրա համար զավազանն ավելի լավ է, քան խրատը։

ԱՂՈԹԸ Երանելոյն Յովհաննու Գառնեցոյ վասն ձանադարիի

Առաջնորդ կենաց, ճանադարի ճանադարի Սր մեր Յիսուս Բրիստոս։ Որ առաջնորդը ինչեղ Յովհաննայ յեղիցեսու, 21. Ինչպե՛ս տոց ընդ ծովն Կարմիր, եւ Մովսեսի ի լեռան Սինայական, եւ ժողովրդեան յեղիցեսու տաճարն, եւ Կոնստանդնուպոլսոյն ճանադարիակից եղիք յեմմատու։

Աղաչե՛ք գեղե Սր, առաջնորդեա՛ ինձ եւ եղբայր իմոց գնալ խաղաղութեամբ գառաչիկայ ընթացա. փրկեա՛ յերեւելի եւ աներեսոյն թեմառնոյն եւ բարի առաջնորդեա՛ ի դեմ եղեալ ի Տեղին. զի դու եւ ճանադարի եւ ճանադարի եւ կեանք մեր, եւ քեզ փառք եւ երկրպագութիւն այժմ եւ միշտ եւ յայտեանս յայտենից։

ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ

- ՈՒՂԱՅԱՅԱՅ
2. Քաղաք, որտեղ Յիսուս կատարեց իր առաջին հրաշագործությունը։ 3. Արեւմտյան կինը։ 5. Հարեցի ղրդները։ 6. Օծման սրբազան յուղ։ 7. Երկրամաս Արուսեամու։ 8. Իշխանական անվանում Դարբաղում։ 9. Այբուբենի բաղադրիչ։ 11. Կարեւոր հասկած եկեղեցու ներսում։ 12. Միջնադարում բոլոր, այժմ...։ 13. Սիր, որը խորհրդանշում է եկեղեցուն։ 14. Եղիցի։ 16. Հայաստանի մայրաքաղաքները։ 20. Օրենսդիր մարմին որո երկրներում։ 21. Գեթ Հայաստանում։ 22. Եկեղեցու խորհուրդներից։ 23. Սարգստ։ 24. Տիկնոջը դիմելու ձեւ Մեքեյի որո երկրներում։ 25. Վոսպարում հոգեւորականների սեւ գլխադիր։ 26. 13-րդ դարի դարսիկ գրող եւ մասնագետ։ 27. Թեթև, որի լույսերը համարյա հանդիպում է մանրանկարչության մեջ։ 32. Չեյնոյի հին անվանումը։ 34. Ավեստա։ 37. Դրամական միավոր մի շարք երկրներում։ 38. Անդրոն։ 4. Գալիս։ 41. Պետրոս առաքյալի սրված բնույթը։ 42. Գյուղ Արարատի լանջին։ 43. Առաջին Իրիսոնյա թագավորը։ 44. Օրաթեր Հայաստանում։ 48. Տերունական աղբյուրի վերջին բառը։ 50. Պետություն Մեծադիր արեւելքում։ 51. Դրախտի այգի։

- ՀՈՐԻՋՈՒԿԱԿԱՆ
1. Հոգեւորականի գգեսի մաս։ 2. Նոյի որդիներից։ 4. Դաի։ 6. 17-րդ դարի հայ նկարիչ Նոր Ջուղայում։ 8. Վկայարան, փոքր եկեղեցի։ 10. Միջնադարում դարձրած գործի։ 13. Կրաստանում։

- ժող կույս։ 15. Կաթոլիկ վանահայր։ 17. Բարձր սար։ 18. Սուրբ Հաղորդության հաց։ 19. Բարեկամական սովորության ծառայող առաքյալ։ 21. Հնագույն դեռություն Սիբեռիայում։ 23. Արախի այլ անվանումները։ 25. Բախմանական գգեսի մաս։ 28. Լեռ, որի մոտ տեղի ունեցավ Հիւրապի ճակատամարտը։ 29. Եկեղեցու ծխականությունը։ 30. Պղծեմ նվագարան, որն օգտագործվում է հանդիսավոր տոնակատարությունների ժամանակ։ 31. Մեծանալ։ 33. Երուսաղեմի հին անվանումը։ 35. Սահմանափակություն։ 36. Հայ գրող։ 40. Կենցաղի հույժ։ 42. Իշխանական սիգնուր Մեքեյի որո երկրներում։ 43. Հայ թագավոր Հայկի տոհմի։ 45. Հին հունական դիցաբանության մեջ շեւի կինը։ 46. Քաղաք Բրանսլայում։ 47. Ընթերցարարի տարբերակ։ 49. Անիի վերջին Քաղաքական թագավորը։ 52. Սուրմալու գլխավոր վարչական կենտրոնը։ 53. Գավառ Արարատի ճանաչում։ 54. Բանասիրական երկ։ 55. Հայաբնակ գյուղ Թուրքիայում, որտեղ մինչեւ եղեւնը գործել է ճանաչվող դրոշմակմբ։